

A FIRKA TERMÉSZETTUDOMÁNYOS DIÁKLAP, KOLOZSVÁR

Puskás Ferenc

BEVEZETŐ

A folyóirat neve mozaikszó: a **Fizika**, **InfoRmatika**, **Kémia**, **Alapok** kezdőbetűinek az összevonásából alakult ki. Így ez a szóösszetétel egyben utalást jelent arra, hogy a lap a fizika, informatika és a kémia kérdéskörével foglalkozik. Az öt éves évfordulóra írt beköszöntőben a folyóiratunk feladatait a következőképpen fogalmaztuk meg:

„Arra vállalkoztunk, hogy olvasóinknak (diákoknak, tanároknak) nyújtsunk valamit a fizika, kémia, informatika tárgyköréből. Céljaink sokrétűek voltak, a közömböseknek szeretttük volna felkelteni az érdeklődését, az érdeklődőkkel szeretttük volna jobban megkedveltetni és a tehetségeseket szeretttük volna irányítani e tudományok magasabb szintjei felé. Bizonyára ezeket a célokat az eddigiek során lapunk nem tudta mindig maradéktalanul teljesíteni. De úgy gondoljuk, hogy e szándék nemes volta arra kell ösztönözzön bennünket, hogy továbbra is kitartóan munkálkodjunk e célkitűzések megvalósítása érdekében.” – Az 1996-ban megfogalmazott gondolatok napjainkban is érvényesek.

TÖRTÉNETE

A FIRKA folyóirat az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság (EMT) kiadványa, amelyet 1991 januárjában alapított Selinger Sándor, az EMT akkori elnöke és Puskás Ferenc, az EMT egyik alapító tagja. A lap első főszerkesztője Zsakó János vegyészprofesszor. A lap történetében három korszakot különböztethetünk meg, amelyek jól tükrözik fejlődésének egyes szakaszait, s a folyóirat külső megjelenési formájában is megfigyelhetők.

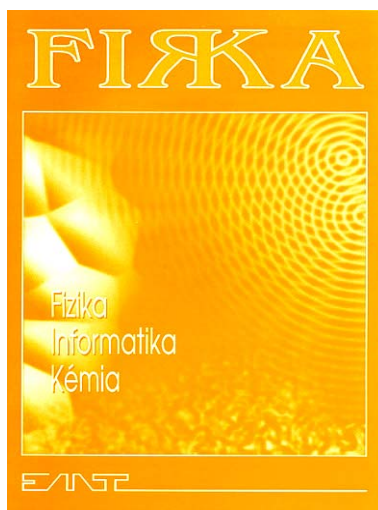
Az *első korszak* a folyóiratunk hőkora (1991-93), a kezdet nehézségeit tükrözi. Gondot jelentett a lap hivatalos bejegyeztetése, a szükséges anyagi feltételek biztosítása, a megfelelő szerkesztőbizottság összeállítása, mivel sem a szerkesztési és terjesztési munkálatokért, sem a cikkek írásáért semmiféle honoráriumot nem tudtunk biztosítani. Az első évfolyam az Eötvös Loránd Fizika Társulat teljes anyagi támogatásával jelent meg, és Magyarországon nyomtatták. A továbbiakban a lapot már Kolozsváron nyomtatják és a szükséges anyagiakat az EMT különböző alapítványi támogatás útján biztosítja. A lap az első évben csak negyedévenként jelent meg, (ma már kéthavonként), gyengébb minőségű papíron és egyszerű fehér-fekete borítóval. Példányszáma 1000 és 1500 között változott.

A *második korszak* (1995-98) egy lényeges változást hozott. A változás egy fejlődési folyamat eredménye amely tartalmi és formai téren egyaránt megmutatkozik. Tartalma bővült, gazdagodott, kéthavi gyakorisággal, színes borítóval, jobb minőségű papírra nyomva jelenik meg. Ez a lap már mind külsejében mind tartalmában megfelelt a kor követelményeinek.

A *harmadik korszak* 1998-ban kezdődött. Tartalmi szempontból fejlődést, a színvonal emelkedését hozta, hogy neves hazai és magyarországi professzorok, tudományos kutatók,

akadémikusok vállalták kérésünkre, hogy írjanak a folyóiratba. A megújult borítót a tartalomra utaló érdekes grafika teszi egyedivé. Színárnyalata évenként változik, így az évfolyamok könnyen megkülönböztethetők. A lap terjesztésén is sikerült javítani lelkes, odaadó szaktanárok segítségével.

A lap nagy részét (90%) éves előfizetés formájában az iskolákban terjesztik. Annak ellenére, hogy az iskolákban a reál tantárgyak iránti érdeklődés folyamatosan csökken, mégis sikerült az utóbbi időben növelni a példányszámot, amely már 2500-3000 között változik. A lap 10%-a Magyarországra kerül, ahol a különböző könyvtárakban és iskolákban is megtalálható. A lap olvasóinak a száma jóval nagyobb, mint a példányszám, mivel sok esetben az iskolákban több diák, esetleg egy egész osztály rendel meg egy lapot, azonkívül a könyvtárakban is többen olvassák. A becslések alapján azt mondhatjuk, hogy folyóiratunk olvasóinak a száma megközelítheti a tízezret. Így a FIRKA Románia egyik legnagyobb példányszámban megjelenő magyar nyelvű folyóirata. A lap 2000-től megjelent számai elektronikus formában megtekinthetők a kiadó, az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság honlapján: http://www.emt.ro/hu/tevekenysegeink/kiadvanyok_periodikak/firka.php. A folyóirat évente hat alkalommal jelenik meg, előfizetési díja, postaköltséggel 2100 Ft. Előfizethető az emt@emt.ro vagy az ernototh@yahoo.com címen.

A Firka jelenlegi címlapja

2001-ben, a FIRKA fennállásának tíz éves évfordulóját méltó keretek között ünnepeltük meg. Ez alkalomból egy emlékülést tartottunk, amelyen az *erdélyi magyar oktatás milleniumi* évfordulójára emlékeztünk. Az emlékülés fő előadói a történelmi egyházaink képviselői voltak, akik egyházi iskoláink történetéről, az évszázadok során kifejtett tevékenységeikről tartottak beszámolót. Az évfordulóhoz kapcsolódóan megjelentettük a FIRKA Emlékkönyvet [1].

Természetesen az örömteli eredmények mellett nehézségek is vannak. Alapvető probléma, hogy a folyóirat olvasótábora nem homogén. Három generációnak kell érdekes, színvonalas anyagot nyújtani. Olvasóink között vannak hatodikos kisdíjak, egyetemi hallgatók, aktív és nyugdíjas szaktanárok, és e csoportok érdeklődése és szakmai felkészültsége természetesen nagyon különböző. Talán megoldás e problémára az, hogy a folyóiratnak állandó rovatai vannak, és az egyes rovatok a különböző csoportoknak íródnak. A szerzőgárda is sokszínű,

a szerkesztőbizottság főleg egyetemi tanárokból áll, de szerzőink között találunk tudományos kutatókat és akadémikusokat, tanárokat, de akadnak egyetemista és középiskolás diákok is.

ÁLLANDÓ ROVATAINK

Firkácska. E rovat szól a legfiatalabbakhoz. Az „Alfa-fizikusok versenye” sorozat VII-VIII. osztályos diákok számára közöl anyagot, sok grafikával, érdekes feladatokkal és rejtvényekkel tarkítva. Ezen kívül rendszeresen jelennek meg benne tesztkérdések, tudománytörténeti feladványok, mértékegységek átszámítása, vagy egyszerű házi barkácsolással elkészíthető eszközök kísérletek. E rovatban állandóan közlünk olyan rejtvényeket, amelyek a fizika, kémia és a tudománytörténet különböző területeihez kapcsolódnak.

Vetélkedő. A felsőbb osztályos diákok számára szóló rovat, amely a fizika különböző területeiről témaköröket ajánl kidolgozásra, ezeket nagy vonalakban ismerteti, megoldási lehetőségeket és szakirodalmat javasol. A rovat célja, hogy szakköri és tudományos diákköri dolgozatok elkészítésére ösztönözze a diákokat.

Ismerd meg! és Tudod-e ? E két rovatban nagyobb terjedelmű, magasabb színvonalú cikkek jelennek meg a fizika, kémia informatika területéről. Ahogy az elnevezésből is kitűnik, az *Ismerd meg* rovat inkább a tudomány vagy a technika újdonságaival, míg a másik rovat inkább az iskolai tananyaghoz kapcsolódó kérdéskörrel foglalkozik.

Kísérlet, labor, műhely. Mind a tanárok, mind a diákok számára egy igen fontos, a gyakorlati munkára, kísérletezésre, barkácsolásra, mérésekre ösztönző rovat. A folyóirat legdinamikusabb rovata, amely a feladatok mellett a leginkább meggondolkoztat és munkára ösztönöz diákokat, tanárt egyaránt.

Tudománytörténet, arcképcsarnok. Ebben a rovatban rendszeresen közöljük a fontosabb fizika és kémia történeti (kronológiai) évfordulókat. Arra törekszünk, hogy e rovatban a neves magyar tudósaink, oktatóink sorra megjelenjenek, diákjaink számára ismertté válják életük és munkásságuk. Nagy hangsúlyt fektetünk a jelentős tudománytörténeti események közlésére. A kolozsvári magyar egyetem 125 éves évfordulójáról külön szám keretében emlékeztünk meg, csakúgy, mint neves magyar tudósaink jubileumairól. Külön emlékszám foglalkozik Eötvös Loránd, Fabinyi Rudolf, Békésy György és a Teller Ede munkásságával. Bolyai János 200 éves centenáriuma összegyűjtött anyag olyan gazdag és nagy terjedelmű lett, hogy nem fért bele egy FIRKA számba, ezért külön emlékkönyv formájában jelentettük meg.

Feladatmegoldók rovata A fizika, kémia és az informatika különböző területeiről tűzünk ki megoldandó feladatokat, illetve a régebben kitűzött feladatok egy részének a megoldásait is közöljük. A feladatokat úgy válogatjuk, hogy közepes nehézségű és nehezebb, érdekesebb feladatok egyaránt szerepeljenek a kínálatban, és lehetőleg a középiskolás anyag minden területét lefedjék. A feladatmegoldók között pontversenyt nem hirdetünk, mindenki a saját okulására foglalkozik a feladatokkal. Idén ősszel indult a „FIRKA Totó” elnevezésű internetes verseny, amely a diákok körében népszerűnek bizonyul. A versenykiírás és a kérdések megtekinthetők a <http://www.emt.ro/hu/tevekenysegeink/kiadvanyok/firkatoto/fordulok/> oldalon.

Katedra. Ez a rovat a fizikatanárok és egyetemi hallgatók számára nyújt betekintést a módszertan legújabb eredményeibe, ismerteti az oktatási típusok különböző válfajait és ezeket konkrét példákra mutatja.

Híradó. A rövid információkat közlő hírrovat, tartalmában is igen változatos. Helyet kapnak benne az új tudományos és technikai eredmények (melyeket rendszerint az internetről vagy különböző szakfolyóiratokból veszünk át), az iskolai élettel és az oktatással kapcsolatos hírek, közlemények. A rovat az EMT számára fontos kapcsolatot jelent az iskolák, a diákok és a tanárok felé.

A FIRKA jelentős szerepet vállal a különböző szaktáborok (Számítástechnikai diáktábor, Természetkutató diáktábor, Erdélyi csillagásztábor), valamint az öt nemzetközi tantárgyverseny (Nemes Tihamér Számítástechnika Verseny, Vermes Miklós és Öveges József fizikaversenyek, Irinyi János és Hevesy György kémiaversenyek) szervezésében és népszerűsítésében. Folyóiratunknak meghatározó része van abban, hogy a nemzetközi tantárgyversenyeken, az utóbbi évben is több mint 2500 diák részvételét sikerült biztosítani.

EMLÉKKÖNYV, EMLÉKFÜZET

A FIRKA tíz éves évfordulójára egy Emlékkönyvet jelentettünk meg, amely az erdélyi magyar közép- és felsőfokú oktatás múltját és jelenlegi helyzetét igyekezett felvázolni. A tizenöt éves évfordulóra egy Emlékfüzettel jelentkeztünk [2], amely az eltelt 15 év során megjelent cikkekből nyújt válogatást. Úgy gondoltuk, hogy a legérdekesebb cikkekből összeállított anyag betekintést nyújt a FIRKA másfél évtizedes tevékenységébe. Kiderült, hogy a megfelelő cikkek kiválogatása nem egyszerű, hiszen a megjelent mintegy 3500 oldalnyi FIRKA anyagból, 140 oldalnyi reprezentatív mintát kiemelni nagyon nehéz feladat. A cikkek válogatásánál fontos szempont volt, hogy minden rovatunkból közöljünk írást, továbbá a széleskörű erdélyi és határon túli szerzőgárda minden generációja képviselve legyen.

Most, hogy visszatekintünk az elmúlt évek küzdelmeire, gondjaira és sikereire, a szerkesztőség minden tagja úgy érzi, hogy érdemes volt vállalni a munkát. Úgy érezzük, hogy az eredmények köteleznek is minket arra, hogy a megkezdett úton továbbhaladjunk. Örömmel várjuk a magyar nyelven oktató fizika, kémia és informatikatanárok, esetleg diákok írásait a a FIRKA rovataiba az emt@emt.ro címen.

IRODALOM

1. *Firka Emlékkönyv*, szerkesztette Puskás Ferenc, Tibád Zoltán, EMT, Kolozsvár, 2001
2. *Firka Emlékfüzet*, szerkesztette, Puskás Ferenc, Máthé Enikő, Kovács Lehel, Tibád Zoltán, EMT, Kolozsvár, 2006

SZERZŐ

Puskás Ferenc, főszerkesztő, e-mail: puskasferenc@yahoo.com